

איגרות הרמב"ם - היחס לנצרות ולאסלאם

איגרת אל תלמידו ר' אפרים מצור

¹שאלה: מאמר ר' יוחנן (סנהדרין נט,א) "גוי שעסק בתורה חייב מיתה" - האם זה הלכה, והחייב כל בר ישראל להימנע מללמדו דבר מן המצוות, חוץ משבע מצוות או להעמידו עליהן, אם לאו?

התשובה: היא הלכה בלא ספק (עיין הל' מלכים י,ט). וכאשר יד ישראל תקיפה עליהם - מונעים אותו מתלמוד תורה, עד שיתגייר. אבל לא יהרג, אם עסק בתורה, לפי שאמר "חייב מיתה" ולא אמר "נהרג" כמו שאמרו (סנהדרין נז,א) על שבע מצות בן נח "נהרג". ומותר ללמד המצוות לנוצרים ולמשכסם אל דתנו², ואינו מותר דבר מזה לישמעאלים. לפי מה שידוע לכם על אמונתם (של הישמעאלים) שתורה זו אינה מן השמים (כלומר היהודים סילפו את תורת משה), וכאשר ילמדום דבר מן כתוביה וימצאוהו מתנגד למה שברו הם מליבם לפי ערכוב הסיפורים ובלבול העניינים אשר באו להם, הרי לא תהיה זו ראייה אצלם, שטעות בידיהם, אלא יפרשוה לפי הקדמותיהם המופסדות ויוכלו להשיב עלינו בזה בטענתם ויטעו כל גר וישראל, שאין לו דעת, ויהיה זה מכשול לישראל האסורים ביניהם בעונותם.

אבל הערלים (=נוצרים) מאמינים בנוסח התורה שלא נשתנה, ורק מגלים בה פנים בפירושם המופסד ומפרשים זאת בפירושים, שהם ידועים בהם. ואם יעמידום על הפירוש הנכון - אפשר שיחזרו למוטב. ואפילו לא יחזרו, כשרוצים שיחזרו, לא יבוא לנו מזה מכשול ולא ימצאו בכתוביהם דבר שונה מכתובינו.

הערות - ילמד עניים דרכו

- 1 שו"ת הרמב"ם ס' קמט; איגרות הרמב"ם, מהדורת הגר"י שילת, עמוד רלח.
- 2 הלכה זו אינה נמצאת בהל' מלכים פרק י. ונראה ששם מדבר על גוי שלומד מעצמו - וזה אסור. אך שבא אלינו לשאול על דתנו - אנו משיבים לו ומלמדים אותו. ועניין זה של קירוב הדתות האחרות ליהדות הוא תפקידו של מלך המשיח כמש"כ בהל' מלכים סוף פרק יא בנוסחאות שלא צוננו: "וכל הדברים האלו של ישוע הנצרי ושל זה הישמעאלי שעמד אחריו אינן אלא איש דרך למלך המשיח ולתקן את העולם כולו לעבוד את ה' ביחד. שני: 'כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה' ולעבדו שכס אחד'. כיצד? כבר נתמלא העולם כולו מדברי המשיח ומדברי התורה ומדברי המצוות ופשטו דברים אלו באיים רחוקים ובעמים רבים ערלי לב והם נושאים ונותנים בדברים אלו ובמצוות התורה. אלו אומרים: מצוות אלו אמת היו וכבר בטלו בזמן הזה ולא היו נוהגות לדורות, ואלו אומרים: דברים נסתרות יש בהם ואינן כפשוטן וכבר בא משיח וגלה נסתריהם. וכשיעמוד המלך המשיח באמת ויצליח וירום וינשא - מיד הם כולן חוזרין ויודעים ששקר נחלו אבותיהם ושנביאיהם ואבותיהם הטעוים."

מסלול 1: יום ג, ח סיון
מסלול 2: יום ד, ח סיון
מסלול 3: יום ה, ז סיון
מסלול 4: יום א, ח סיון

השאלה השלישית של ר' עובדיה הגר

שאלה על אלו הישמעאלים שאמרת שאינם עובדי ע"ז ואמר לך רבך שהם עובדי ע"ז והאבנים שמשליכין בתרפותן הן למרקוליס, והשיב לך שלא כהוגן עד שנתעצבת אל לבך ונכלמת, וקרא עליך: "ענה כסיל כאיוולתו".

תשובה: אלו הישמעאלים אינם עובדי ע"ז כלל, וכבר נכרתה מפיהם ומלבם והם מייחדים לאל יתעלה יחוד כראוי, יחוד שאין בו דופי. ולא מפני שהם משקרים עלינו ומכזבים ואומרים שאנו אומרים שיש לאל יתעלה בן - נכזב כך אנחנו עליהם ונאמר שהם עובדי ע"ז. התורה העידה עליהם (תהלים קמד, ח): "אֲשֶׁר פִּיהֶם דִּבֶּר שָׁוֵא וַיִּמְנָם יַמִּין שֶׁקֶר". והיא העידה עלינו (צפניה ג, יג): "שְׂאֵרֵית יִשְׂרָאֵל לֹא יַעֲשׂוּ עֲוֹלָה וְלֹא יִדְבְּרוּ כָזָב וְלֹא יִמְצָא בְּפִיהֶם לְשׁוֹן תְּרֻמִית".

ואם יאמר אדם שהבית שהם מקלסין אותו - בית ע"ז הוא וע"ז צפונה בתוכו שהיו עובדין אותה אבותיהם, מה בכך? אלו המשתחווים כנגדו היום - אין לבם אלא לשמים. וכבר פירשו רז"ל בסנהדרין (ב, סא, ב) שאם השתחווה אדם לבית ע"ז והוא סבור שהוא בית הכנסת - הרי לכו מסור לשמים.

וכן אלו הישמעאלים היום כולם, טף ונשים, נכרתה ע"ז מפיהם, וטעותם וטפשותם בדברים אחרים היא, שאי אפשר לאומרו בכתב מפני פושעי ורשעי ישראל (=מחשש שישתמשו בזה כנגד הרמב"ם להתסיס את הישמעאלים במצרים כנגדו)⁴. אבל ביחוד השם יתעלה אין להם טעות כלל.

ובאמת שהיה לישמעאלים מקודם באותם המקומות שלושה מיני ע"ז: פעור, ומרקוליס וכמוש. והם עצמם מודים בדברים אלו היום וקוראין להם שמות בלשון ערבי. פעור - עבודתו שיפעור עצמו לפניו או שיניח ראשו ויגביה ערוותו למולו כמו שאלו הישמעאלים משתחווים היום בתפילתם. ומרקוליס - עבודתו ברגימת האבנים. וכמוש - עבודתו בפריעת הראש ושלא ילבש בגד תפור. ודברים אלו כולם מפורשים וידועים אצלנו מקודם שתעמד דת הישמעאלים.

אבל הישמעאלים היום אומרים: זה שנפרע ראשו ושלא נלבש בגד תפור בתפירות - הוא כדי להיכנע לפני האל יתעלה, ולזכור היאך יעמוד האדם מקברו. וזה שנשליך האבנים - בפני השטן אנו משליכים אותם כדי לערכבו. ואחרים מפקחיהם נותנים טעם

הערות - ילמד ענוים דרכו

- שו"ת הרמב"ם סי' תמח; איגרות הרמב"ם מהדורת הגר"י שילת עמוד רלח. לשון ההקדמה מהשאלה הראשונה: "אמר משה ב"ר מימון מבני גלות ירושלם אשר בספרד זצ"ל: הגיע אלינו שאלות מרנא ורבנא עובדיה המשכיל המבין גר הצדק ישלם ה' פעלו ותהי משכרתו שלימה מעם ה' אלוהי ישראל אשר בא לחסות תחת כנפיו".
- ומה שכתב הרמב"ם באיגרת תימן כנגד דתם בהרחבה, לא כתב אלא מפני השמד והצורך להציל את ישראל, ובאמת חשש מפיקוח נפש כלפי עצמו, כדבריו בסוף האיגרת.

מסלול 1: יום ג, ח סיון מסלול 3: יום ה, ז סיון
מסלול 2: יום ד, ח סיון מסלול 4: יום א, ח סיון

ואומרים: צלמים היו שם ואנו רוגמים במקום הצלמים, כלומר: שאין אנו מאמינים בצלמים שהיו שם, ודרך ביזיון להם אנו רוגמין אותן. ואחרים אומרים: מנהג הוא. כללו של דבר, אף על פי שעיקר הדברים יסודם לע"ז, אין אדם בעולם משליך אותם האבנים ולא משתחוה לאותו המקום ולא עושה דבר מכל הדברים לשם ע"ז, לא בפיו ולא בליבו, אלא ליבם מסור לשמים.

שאלות מנחות:

- ✦ מה המעלה של הנוצרים לעומת המוסלמים, ומה המעלה של המוסלמים לעומת הנוצרים?
- ✦ מה ניתן ללמוד מהכלל שקובע הרמב"ם בלימוד תורה לגויים, על לימוד תורה או אמונה לכופרים יהודיים? מהו התנאי המאפשר את הלימוד?
- ✦ כיצד הרמב"ם אומר מצד אחד שיש לנו למנוע את הגויים מללמוד תורה, ומצד שני מתיר ללמד נוצרים?
- ✦ האם ניתן להשליך מדברי הרמב"ם על המוסלמים, שאף שנוהגים מנהגי עבודה זרה אין כוונתם לכך, לנוצרים בני ימינו?